

Tėvo Ambraziejaus atminimą išsaugojo augalai

Kiek pasodintas ar kitam padovanotas augalas gali puoselėti žmogaus atminimą? Jeigu kalbėtume apie medžius, tai ilgai. Būtent todėl lietuviai turi tradiciją sodinti ąžuoliuką, klevą ar uosį gimus sūnui, liepą ar obelį – susilaukę dukters. Tebesodinami ir istorinei atminčiai saugoti skirti medžiai ar net jų giraitės.

DAIVA ČERVOKIENĖ

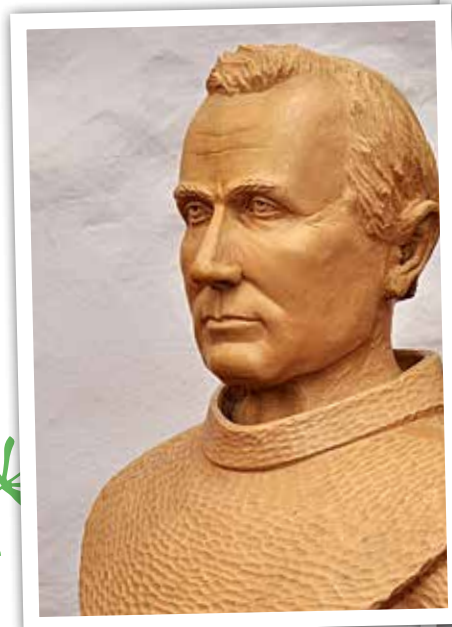

PUOSELĖJO KARTA IŠ KARTOS

Seimas 2021-uosius paskelbė Jurgio Ambraziejaus Pabrėžos (1771–1849) metais. Šiame minime šio žymaus botaniko, pedagogo, lietuvių kultūrinio sąjūdžio dalyvio ir atkaklaus švietėjo, botanikos ir geografijos mokslo terminijos kūrėjo, jautraus gydytojo ir farmacinko, vaistinių augalų žinovo ir propaguotojo, kunigo ir vienuolio 250-ąsias gimimo metines. Kretingos muziejaus vyr. muziejininkė Jolanta Klietkutė J. Pabrėžos 250-osioms gimimo metinėms paminėti šiame pasodino šio kunigo vaistinių augalų darželį. Muziejininkė teigia, kad šie augalai yra autentiški – kadaise žmonėms duoti paties J. A. Pabrėžos. Kadangi šį pamokslais ir žmonių gydymu išgarsėjusį kunigą vienuolį žmonės labai gerbė ir mylėjo, net laikė šventuoju, tai ir jo duotus augalus labai saugojo ir gerbė, karta iš kartos perduodavo vieni kitiems – taip augalai pasiekė mūsų laikus.

MOKĖ AUGINTI ĮVAIRIUS AUGALUS

„Jurgis Ambraziejus Pabrėža Kretingos vienuolyno sodelyje turėjo vaistinių augalų darželį, jo augalų daigelius ir sėklas dalijo apylinkių moterėlėms, nurodydamas, kaip juos auginti, kad nesikryžmintų su kitais tos pačios rūšies augalais. Tai vis dar žino nemažai senųjų kretingiškių“, – sakė muziejininkė. Pernai J. Klietkutė sužinojo, kad Kretingos Vieš-

Žymus botanikas, švietėjas, jautrus gydytojas, vaistinių augalų žinovas ir propaguotojas kunigas vienuolis Jurgis Ambraziejus Pabrėža, kurio 250-ąsias gimimo metines šiame minime

paties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčios parapijietei vargonininkei Rasai Lapienei keletą tokių išsaugotų Pabrėžos augalų perdavė Kėdainiuose gyvenanti jos giminaitė Regina Banienė, papasakojusi savo giminės istoriją. Kretingoje gyvenusios jų proprosenelės įvairių augalėlių gavo iš šventuoju laikyto vienuolio J. A. Pabrėžos, jų nepaliko persikeldamos gyventi į Kėdainius, persivežė, pasisodino naujoje vietoje ir puoselėjo karta iš kartos. Šie-

Juozažolė

met, po beveik 200 metų, prie Kretingos muziejaus Tradicinių amatų centro buvo pasodinti septynių giminės kartų rūpestingai prižiūrėti ir auginti baltasis serbentas, baltažiedis šalavijas, didžiažiedė tūbė, tikroji levanda ir vaistinis isopas, dažniau vadinamas juozažole.

KAIP ĮSIGYDAVO?

Visi šie augalai yra iš šiltesnių kraštų mūsų šalį pasiekę augalai, kurie natūraliai Lietuvoje neauga. Kaip kun. J. A. Pabrėža prieš porą šimtų metų įsigydavo tokių augalų? Pasak J. Klietkutės, tikėtina, kad kunigas mėgo parsisiųsti įvairių augalų sėklų, tarkime, iš Vilniaus universiteto Botanikos sodo, įkurto dar 1781 m., arba paprašydavo užsienio šalyse gyvenusių draugų atsiųsti įvairių augalų sėklų, atvežti ar perduoti jų daigelius. Tokių augalų šaltinis galėjo būti ir dvarai, iš kurių įvairūs reti augalai plito po visą šalį. Pavyzdžiui, rašytiniuose šaltiniuose liko užfiksuota, kad XIX a. viduryje levandos augo Kretingos dvare.

◀ Kretingos muziejaus vyr. muziejininkė Jolanta Klietkutė prie pasodinto baltojo serbento

Tad minėtų augalų atsiradimo Kretingos vienuolyne kelias nėra aiškus – dabar jau nieko apie tai nepasiteirausi.

AKCENTUOJA AUTENTIŠKUMĄ

Kokie augalai augo prie Kretingos vienuolyno XIX a. viduryje, kuriame tada gyveno kunigas J. A. Pabrėža? Pasak Kretingos muziejaus vyr. muziejininkės, atsakyti į šį klausimą nėra lengva – savo žymiajame veikle „Taislius augyminis“ kunigas vienuolis aprašė daugybę augalų – tuos, kuriuos rado Lietuvoje. Nagrinėjant visų augalų aprašymus pagal tam tikras detales galbūt galima susidaryti vaizdą, kokie augalai tada augo būtent prie vienuolyno Kretingoje, tačiau, pasak pašnekovės, tam būtina atskira išsami studija.

„Kretingos muziejaus Amatų centro vaistažolių darželyje pasodintas vienintelis autentiškų Jurgio Pabrėžos perduotų augalų darželis. Kol kas jame – tik penki augalai, kone stebuklingai pasiekę mūsų laikus ir grįžę beveik į tą pačią vietą, iš kur buvo duoti žmonėms“, – sakė J. Klietkutė. Ar galima tikėtis, kad šis autentiškų Jurgio Pabrėžos augalų darželis plėsis?

J. A. Pabrėžos augalams duotų pavadinimų. Teigiama, kad kai kurie jų – rugys, miežis, aviža, dirselė, gal dar smilga, briedgaudė, šerytė, plūdė, sotvaras, sedula, bajorė, rasakila, amalas – buvo užrašyti klausinėjant vietinius gyventojus. Kitiems palikti lotyniški pavadinimai, dar kitiems suteikti, pavyzdžiui, mitologinių personažų vardai: eraičinas, gardojytis, ratainyčia.

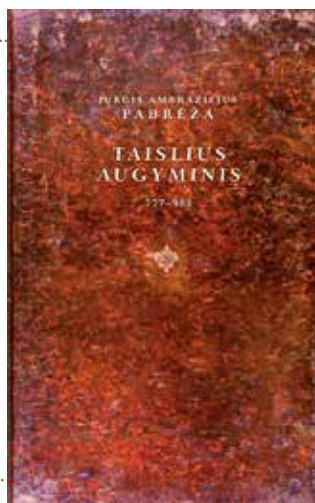
NUOTRAUKOS AR PORTRETO NEIŠLIKO

Paradoksas, kad J. A. Pabrėžos nuotraukų, portretų nėra išlikusių. Pasak muziejininkės J. Klietkutės, tikėtina, kad tokių apskritai nebuvo. J. A. Pabrėža gyveno tais laikais, kai pasidaryti nuotrauką nebuvo labai paprasta, nors jau įmanoma. Pasakojama, kad vienas artimas jo pažįstamas buvo paprašęs prisiminti mui J. A. Pabrėžos fotografijos. Šis padavė jam rožinį ir tarė: „Visos fotografijos sudyla, nublunka ir tie žmonės yra pamirštami, o šita fotografija niekuomet nesudils ir nebus pamiršta.“ Žinant

„Naujų augalų, tikėtina, neturėsime, o tie augalai, kurie yra pasodinti, neabejotinai plėsis, keosis, augs ne po vieną, o grupėmis“, – šypsojosi muziejininkė.

Savo žymiajame veikle „Taislius augyminis“ kunigas vienuolis aprašė daugybę augalų – tuos, kuriuos rado Lietuvoje. Nagrinėjant visų augalų aprašymus pagal tam tikras detales galbūt galima susidaryti vaizdą, kokie augalai tada augo būtent prie vienuolyno Kretingoje.

KELIASDEŠIMČIAI AUGALŲ DAVĖ VARDUS

Ne tik pasodinti baltasis serbentas, baltažiedis šalavijas, didžiažiedė tūbė, tikroji levanda ir vaistinis isopas saugo J. A. Pabrėžos atminimą. Šis kunigas vienuolis pranciškonas parengė apie 50 botanikos darbų, tarp jų didžiulį enciklopedinį leidinį „Taislius augyminis“, kuriame apibūdino 643 augalus. Jis pats rinko pinigus jam išleisti, tačiau publikotas jis buvo gerokai po jo mirties – 1900 m. Amerikoje. Minėto veikalas rąkštis įtrauktas į UNESCO programos „Pasaulio atmintis“ Lietuvos nacionalinį registrą kaip nacionalinės reikšmės dokumentinio paveldo objektas. Be šių svarbių mokslo darbų, prigijo daug

jo kuklumą ir nusižeminimą, labai abejotina, ar J. A. Pabrėža iš viso būtų sutikęs fotografuotis. Kretingos muziejuje saugomas tik jo biustas, kurį, remdamasis žmonių pasakojimais, XX a. viduryje sukūrė tautodailininkas Petras Kalenda. Juozas Tumas-Vaižgantas 1929 m. taip apibūdino J. Pabrėžą: „Ugio neaukšto, juodbruvis, visados linksmas, mėgdavęs dainas.“

Tačiau dosnus dalijimasis išmintimi, patarimais dvasios bei kūno sveikatai palaikyti ir stiprinti buvo išsaugoti ne tik kunigo vienuolio knygos – išliko ir prisiminimų apie šį universalų žmogų, jo dovanotų augalų. Tad kas paneigs, kad kuklus žolinis augalas gali šimtus metų saugoti juos mylėjusio, tyrinėjusio, propagavusio ir dalijusio žmogaus atminimą?